

УДК: 339

А. А. Сищук – кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародних економічних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки;

А. В. Клімович – студент факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки

Експортний потенціал агропромислового комплексу України: проблеми та перспективи розвитку

Роботу виконано на кафедрі міжнародних економічних відносин ВНУ ім. Лесі Українки

У статті розглядається сучасний стан експортного потенціалу агропромислового комплексу України (АПК). Проаналізовано основні тенденції розвитку АПК, зміни в структурі. Охарактеризовано головні причини стримування реалізації експортного потенціалу, а також перспективи його застосування згідно із сучасною ситуацією в країні. Виділено фактори привабливості агропромислового комплексу для іноземних інвесторів та чинники, що стримують їх залучення. Сформулювало заходи створення сприятливого інвестиційного клімату в агропромисловому комплексі України як умови розвитку експортного потенціалу.

Ключові слова: агропромисловий комплекс, експортний потенціал, фактори привабливості АПК, інвестиції.

Сищук А. А., Клімович А. В. Экспортный потенциал агропромышленного комплекса Украины: проблемы и перспективы его развития. В статье рассматривается современное состояние экспортного потенциала агропромышленного комплекса Украины. Проанализированы основные тенденции развития АПК, изменения в структуре. Охарактеризованы причины сдерживания реализации экспортного потенциала, а также перспективы его применения в соответствии с современной ситуацией в стране. Выделены факторы привлекательности агропромышленного комплекса для иностранных инвесторов и факторы, сдерживающие их влияние. Сформулированы меры создания благоприятного инвестиционного климата в АПК Украины как условия развития экспортного потенциала.

Ключевые слова: агропромышленный комплекс, экспортный потенциал, факторы привлекательности АПК, инвестиции.

Syshchuk A. A., Klimovych A. V. Export Potential of Agro-industrial Complex of Ukraine: Problems and Prospects of its Development. We considered the current state of export potential of agro-industrial complex of Ukraine. We analysed basic trends in agriculture and the main changes in the structure. We characterized the main reasons of restraining export potential and prospects of its application in the framework of the current situation in the country. Factors of the attractiveness of agriculture to foreign investors and the factors that hinder their involvement are underlined. The measures of creating favorable investment climate in agriculture as the conditions of Ukraine's export potential are formulated in the article.

Key words: agro-industrial complex, export potential, factors of the attractiveness of agriculture, investments.

Постановка наукової проблеми та її значення. Агропромисловий комплекс є одним із найважливіших секторів економіки України. Від успішної роботи його підприємств значною мірою залежить економічна й політична стабільність держави, а також добробут населення.

Активізація зовнішньоекономічної діяльності, передусім експортної, є важливим аспектом розвитку АПК України. Недосконалість механізму регулювання зовнішньоекономічних зв'язків у попередні роки значною мірою вплинула на експортну складову частину агропромислового потенціалу України. Пошук науково обґрунтованих факторів підвищення ефективності експортно-імпортних операцій в АПК, визначення перспективних напрямів розвитку зовнішньої торгівлі, розробка механізмів регулювання зовнішньоекономічної діяльності АПК за останні роки набули особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень із цієї теми. Значний внесок у вивчення АПК України зробили В. Андрійчук, В. Бойко, П. Гайдучський, М. Маліка, Т. Заєць, Д. Речмен, М. Федоров та інші.

Метою статті є дослідження експортного потенціалу агропромислового комплексу України в сучасних умовах розвитку. Задля досягнення мети поставлено такі **завдання**: розгляд частки експорту та імпорту АПК, аналіз змін у структурі галузі, оцінка недоліків і перспектив розвитку.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Агропромисловий комплекс являє собою сукупність виробничо-взаємопов'язаних підприємств, що займаються вирощуванням, зберіганням, заготівлею, транспортуванням, переробкою й реалізацією сільськогосподарської продукції, а також обслуговуючих та допоміжних підприємств і організацій [6]. АПК є важливою частиною національної економіки України, яка має значні можливості для розвитку, перетворення у високоефективну сферу діяльності, розширення експортного потенціалу й забезпечення продовольчої безпеки країни.

На початку XXI століття Україна займає істотну частку на світовому агропромисловому ринку, нарощує обсяги експорту сільськогосподарської продукції (табл. 1).

Таблиця 1

Частка України на світовому агропромисловому ринку, 2009 р.

Продукція	Зерно	Цукровий буряк	Соняшник	Картопля	М'ясо	Молоко	Яйця
Питома вага, %	2,1	5,9	18,3	6,2	0,7	1,7	1,3

*Складено за: [8].

Потрібно зазначити, що фінансова криза негативно вплинула на показники міжнародної торгівлі продукцією АПК. У 2009 р., порівняно з 2008 р., зовнішньоторговельний оборот сільськогосподарськими товарами зменшився на 17,2 % (обсяги експорту – на 13,5 %, а імпорту – на 23,5 %). Водночас частка експорту в загальному обсязі зовнішньоторговельного обороту країни зросла з 16 % до 24 %. За 2010 р. експортовано продукції сільського господарства й харчової промисловості на 9,9 млрд дол. США (на 0,4 млрд дол. США більше, ніж у 2009 р.), що становить понад 19 % вартості експорту України (проти 24 % у 2009 р.). У структурі експорту переважають зерно та продукція олійно-жирового комплексу [5].

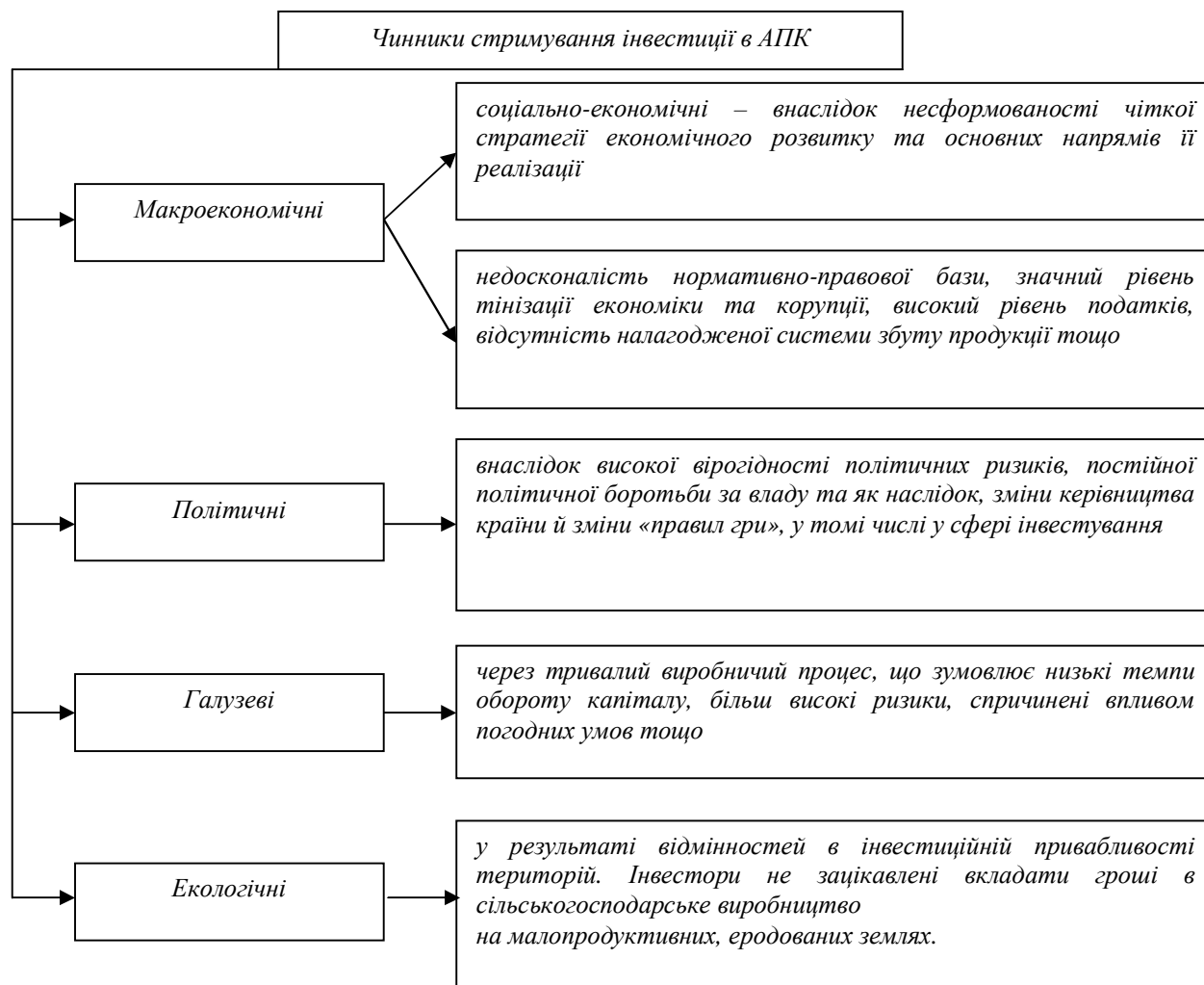
Беручи до уваги дані 2011 р., варто зазначити, що експортний потенціал галузі, під яким розуміється обсяг продукції, який національна економіка може виробити та реалізувати за межами країни, поступово покращується. Протягом січня–липня поточного року експорт продукції АПК зріс на 35 % проти відповідного періоду минулого року і становить 6,8 млрд дол. США. Зовнішньоторговельне сальдо позитивне й становить 3,1 млрд дол. США. Порівняно з іншими галузями української економіки, це надзвичайно позитивний показник [4; 6].

Протягом семи місяців 2011 р. відчутно скоротився імпорт та збільшився експорт основних продуктів харчування. Так, обсяги імпорту м'яса скоротилися зі 190 тис. тонн у січні–липні 2010 р. до 95 тис. тонн у січні–липні 2011 року. У той же час експорт м'яса збільшився з 30 тис. тонн до 45 тис. тонн.

Обсяги імпорту молочних продуктів скоротилися із 16,1 тис. тонн у січні–липні 2010 р. до 15,5 тис. тонн у січні–липні 2011 р. Експорт молочних продуктів збільшився з 95 тис. тонн до 100 тис. тонн, відповідно. Обсяги імпорту овочів теж скоротилися з 182 тис. тонн до 150 тис. тонн, а обсяги експорту зросли з 53 тис. тонн до 125 тис. тонн. Зокрема, у січні–липні 2011 р. забезпечено приріст валової продукції сільського господарства, порівняно з відповідним періодом 2010 р. на 9,1 %, у тому числі в сільськогосподарських підприємствах – на 12,2 % і господарствах населення – на 6,2 % [4].

Водночас потужний експортний потенціал у сфері агропромислового комплексу України недостатньо реалізовується. Це можна пояснити тим, що наші виробники зіткнулись із надмірно жорсткою конкуренцією на міжнародних ринках, посиленням світової економічної кризи. Проте вони зберігають передумови для закріплення стійкої позиції на міжнародних ринках аграрної продукції й створення конкурентоспроможного АПК [1, 107].

Збереження проблеми в аграрному секторі посилюється низкою чинників. Серед них – значні скорочення фінансової підтримки АПК з боку держави, прояв значного диспаритету цін на засоби виробництва й реалізовану сільським господарством продукцію, значні скорочення кредитів, недосконалість моделей державної підтримки АПК [7, 61]. Однією із ключових проблем є зменшення припливу інвестицій (станом на 1 січня 2011 р. вкладено 833,7 млн дол. США прямих іноземних інвестицій) у галузь, що спричинено низкою факторів (рис. 1).

Рис. 1. Чинники стримування інвестиції в АПК
(Складено за: [3, 86-89])

На сучасному етапі важливою умовою інтенсифікації зовнішньоекономічної діяльності АПК є підвищення ефективності використання експортного потенціалу. Основними напрямками його розвитку можуть стати:

- диверсифікація ринків збуту вітчизняних агропромислових продуктів із метою підвищення ефективності експорту й зменшення залежності від традиційних споживачів. Зусилля України повинні бути направлені на освоєння нових регіональних ринків збуту та на збереження традиційних ринків;
- захист економічних інтересів держави від експорту продукції на демпінгових умовах, які є причиною втрати ринків збуту внаслідок антидемпінгових заходів і нееквівалентності товарообміну, а також захист внутрішнього ринку від надмірного вивозу продукції, дефіцит якої призводить до імпорту аналогічних товарів на невигідних умовах;
- розширення пропозиції продукції сільського господарства та харчової промисловості, виробництво яких перевищує внутрішні потреби й норми споживання та які можуть експортуватися на сприятливих для економічних інтересів держави умовах.

Експерти пропонують вжити комплекс заходів, необхідних для розвитку експортного потенціалу АПК: використання важелів податкового регулювання, покращення правового регулювання у сфері зовнішньої торгівлі, удосконалення наявної системи транспортних тарифів, фінансове сприяння вітчизняним експортерам. Для активізації інвестиційних процесів в аграрному секторі радять, реалізувати низку кроків на державному та регіональному рівнях [3, 88; 7, 62-63].

Аналізуючи різні підходи, можемо запропонувати узагальнену схему заходів для зміцнення експортного потенціалу АПК (рис. 2).

Рис. 2. Заходи зміцнення експортного потенціалу АПК
(Складено за: [3, 88])

Висновки й перспективи подальших досліджень. Зовнішньоекономічна діяльність агропромислового комплексу України характеризується динамічним розвитком і сталою питомою вагою в загальних обсягах торгівлі. Зовнішньоторговельне сальдо сільськогосподарської продукцією позитивне. Під час удосконалення механізму державного регулювання експорту та імпорту сільськогосподарської продукції потрібно покращити інвестиційний клімат у цій сфері, врахувати роль державної підтримки на належному рівні правової, виконавчої, платіжної й податкової дисципліни. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності АПК повинно сприяти зміцненню продовольчої безпеки країни, покращенню добробуту її населення, створенню сприятливих умов для зміцнення позицій України на світових ринках.

Список використаної літератури

1. Майданевич П. М. Сучасні тенденції розвитку підприємств аграрного сектору України / П. М. Майданевич // Економіка АПК. – 2011. – № 9. – С. 107–110
2. Резнік Н. П. Особливості розвитку інвестиційних процесів в агропромисловому комплексі / Н. П. Резнік // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 3 (118). – С. 89–93.
3. Семикіна К. В. Проблеми інвестування агропромислового комплексу України / К. В. Семикіна // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2011. – №1. – С. 85–89.
4. Сільське господарство України у 2010 році // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2011/sg/dop/dsg_2010
5. Стан зовнішньоекономічної діяльності в сфері АПК в 2010 році // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minagro.gov.ua/>
6. Тарангул Л. Л. Розміщення продуктивних сил : Посібник / Л. Л. Тарангул, І. О. Горленко, Г. І. Євтушенко. – К : [б. в.], 2000. – 264 с.
7. Шевченко Н. О. Механізми державного регулювання й підтримки розвитку аграрного бізнесу на інвестиційно-інноваційній основі / Н. О. Шевченко // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 8. – С. 61–63.
8. Food and Agriculture Organization of the United Nations // [Electronic resource]. – Mode of access : <http://faostat.fao.org/>

Статтю подано до редколегії
31.10.2011